

REPORTER »ZBORA OBČANOV« NA LICU MESTA

Kako se prideluje izguba

V tozdu Gospodinjki aparati črnuške Elme zaslužijo delavke nekaj čez 5.000 din na mesec – Cene likalnikov ne krojijo v tovarni – Zaradi slabega materiala porabijo za en izdelek tretjino več časa

Ob lanskem polletju je bilo v bežigradski občini 18 odstotkov zaposlenih delavcev (v dvanajstih delovnih organizacijah), katerih mesečni osebni dohodek ni dosegal 5.000 din. V absolutnem številu je bilo takih delavcev 447.

Suhe številke pač, ki same po sebi ne povedo dovolj. Za njimi pa so živi ljudje z svojimi vsakdanjimi potrebami, željami, hotenji, ki morajo s tem malim denarjem shajati iz meseca v mesec in priznajo si, da morajo biti veliki umetniki, da jim to uspe, če jim sploh uspe. Ko takole, lagodno, v mehkih foteljah, sedimo na sejah izvršnega sveta in poslušamo takšna ali drugačna poročila, si pač ni mogoče natančno predstavljati, kako je sploh mogoče.

Bolje se je od lakoničnih števil preseliti tja, kjer se vse to resnično dogaja. Denimo v črnuški Elmi, v njenem tozdu Gospodinjki aparati. Že direktorja pisarna kaže, da to res ne razpisavajo. Ozek prostor, staro pohištvo, vsepovod razstavljeni proizvodni predmeti, živo nasprotje onega, kar bi si človek predstavljal pod delovnim prostorom individualnega poslovnega organa. Nadvse prijazno me sprejme Boris Kante, vodja projektov v tozdu Gospodinjki aparati, mož, od peta do glave vdan svoji delovni organizaciji, izvrsten poznavalec razmer v svoji stroki, dober diagnostik vsega tistega, kar se je nad njihovim tozdom zgrnilo v zadnjem času. Kot smo dosedaj že večkrat zapisali v našem glasilu, povzemajo podatke iz suhoparnih gospodarskih analiz in poročil, v

tovarni gospodinjki aparatov resnično nimajo prave sreče. Že nekaj časa poslujejo »na robu rentabilnosti«, kot temu pravijo izvršniki, ob lanskem devetmesečju pa so se pokazale prve izgube v višini 3.206.000 din. S svojo preprosto občansko logiko se nikakor ne morem sprizniti, da je temu tako. V Elmi izdelujejo najboljše likalnike, ki gredo v prodajo kot sveže žemlje, izvažajo deset odstotkov svoje proizvodnje, na dan zapusti oba tekoča trakova čez 1800 navadnih, parnih in tistih malo drugačnih likalnikov, da o drugih gospodinjki predmetih ne govorimo, a kljub temu: izgube, nezavidljivo nizki dohodki, mali razpon 1 proti 3 in kopica težav, ki jih noče biti ne konca ne kraja, čeprav celotna proizvodnja sproti gre na trgovinske police.

Ob pogovoru z Borisom Kantom, ki se mu je kasneje pridružil še direktor Anton Jernejčič, je bilo prvo vprašanje: Kako je vse to mogoče?

»Pa še kako je mogoče!«, je takoj na začetku pribral Boris Kante. »Za naše težavno stanje in nedavno izgubo, bi kot prvega na zatožno klop postavil dosedanje politiko cen. Medtem, ko nam za naše izdelke praktično niso pustili povišati cen od aprila 1979, so se nekateri materiali podražili čez sto odstotkov in več. Naši likalniki so med najcenejšimi na svetu, pa ne samo likalniki, tudi aparati za pripravo jedil, aspiratorji in varilni aparati za plastične folije, kar pri nas še izdelujemo. Tako likalnike z oznako Rowenta, ki jih izvažamo svojemu

licenčnemu partnerju v Zvezno republiko Nemčijo, ne samo tam, ampak tudi v drugih zahodnoevropskih državah, prodajajo po neprimerno višjih cenah, kot prav iste likalnice pri nas v Jugoslaviji, kjer so do nedavnega na birokratski način krojili cene izdelkom najširše potrošnje. Po sprostitvi cen, mislim, da bomo tudi pri nas lažje zadihali, in si nekako pomagali na zeleno vejo. Po drugi strani pa tudi naš asortiman ni ravno pester, primanjkuje nam strokovnjakov, ki bi razvijali nove proizvode. Še več, zaradi uvoznih restrikcij smo se morali kratkoročno odpovedati celi pahljači izdelkov, ki smo jih dosedaj proizvajali, kot denimo havbe za sušenje las, pa še bi lahko naštevali. Uvozne restrikcije so nas prizadele na najbolj občutljivi strani. Primanjkuje nam osnovnih reprodukcijskih materialov, ki jih iz že omenjenega vzroka tudi naši dobavitelji izvažajo, nam pa dobavljajo omejene količine in še te v slabi kvaliteti.

Odprija sva se v proizvodne dvorane, kjer mi je hotel sobesednik na konkretnih primerih dokazati, da so njegove besede več kot resnične. Že takoj v prvi proizvodni hali, kjer izdelujejo bakelitne ročaje za likalnice, je svoje trditve podkrepil ob stroju iz katerega je vsakih sedemdeset sekund sikačoče zdrnil kadeč se in grobo obdelan predmet, ki naj bi kasneje služil nežnim rokam gospodinj pri likanju. Tistih sedemdeset sekund ni omenil tjavdan, pač pa zato, ker bi bakelitni ročaj za likalnik ta stroj moral izbruhniti na vsakih 47 sekund. Slaba kvaliteta bakelitne mase tega ne dopušča, toda pomagati si ne morejo, saj so vezani na domačega dobavitelja, katerega granulati je pač takšne kvalitete, ali pa ostati brez surovine.

Vsaka izgubljen sekunda ob strojih, vrednih nekaj milijonov dinarjev, je pač čisto konkretna izguba, izražena v denarju. In izgube se seveda seštevajo. Izgube na času (in na denarju) se ob drobnem bakelitnem ročaju zaradi slabe kvalitete surovine vrstijo še naprej. Ročaj se ne sveti, kot bi se moral. Potrebne so dodatne operacije poliranja in finalizacije, še nekaj vmesnih delovnih postopkov, kar vse pripomore k zmanjšani proizvodnji. In to vse zaradi slabe bakelitne mase. Še celo kopico podobnih zatikljev mi je pokazal Boris Kante in vsak po svoje je pripomogel k temu, da je ob devetmesečni analizi gospodarjenja izvršni svet občinske skupščine v kratkih in suhoparnih številkah podal informacije o izgubi v Elmi.

Na moč poučna je tudi zgodba o ploščah za likalnice ter njihovi odsejaji po celi naši domovini. Luč sveta te plošče, s katerimi soproge, včasih pa tudi soprogi sami, ostrijo robove hlač, zagledajo v maribor-

ski livarni. Ko pridejo v Elmo jih tam pošljejo v cerkniško Eto, kjer v žlebove vstajajo grelne elemente. Nato se plošče vrnejo nazaj, kjer jih delavci ob neznosnem hrupu in grozljivih delovnih razmerah najprej na grobo pobrusijo spodaj in ob strani. Sledi ponoven transport v Djakovico na Kosovo, kjer na plošče nanesejo teflonsko oblogo, jih do konca spolirajo in šele tedaj se lahko začne montaža. Ne bi govorili o transportnih stroških ter časovnih izgubah ob takih kooperantskih relacijah, vendar vse kaže, da bo še dolgo ostalo pri starem. Med tem časom, ko v Djakovici nanašajo teflon na bodoče likalniške plošče, tudi v Elmi ne sedijo prazni rok, s čimer ni rečeno, da se ne ubadajo s kopico problemov. Nekolikokrat je proizvodnja na tekočih trakovih visela na nitki, ker ni bilo najbolj preprostih delčkov, brez katerih ni likalnika. In največkrat so bili krivi dobavitelji. Če smo natančni, je glavni proizvodni postopek v tozdu gospodinjki aparatov montaža likalnikov in drugih aparatov.

Prve tekoče trakove, ki so se zamirili delavstvu na vsaj zemeljski obli, si je izmislil Henry Ford, da bi uničil konkurenco. Vse od tistih dob pa do danes še nismo spravili v staro šaro ali muzej teh nehumanitarnih in odtujenost povzročujočih atributov dobičakarstva kapitalistične ekonomije. Srhljivo poučne so zgodbe iz japonske Toyote, kjer delavec ob traku lahko bruha, lahko ga tišči na potrebo, traku ne sme zapustiti. Res je tudi, da so marsikje po svetu začeli klasične tekoče trakove opuščati, tudi v naši Elmi.

Tam, kjer nastaja končni izdelek, ki ga kupec vsega bleščečega dobi na trgovskih policah, katerega parni oblaki se tako lepo vidijo na reklamnih barvnih oglaših, tam je najbolj delovno in najbolj mučno obnem. Dva tekoča trakova sipljeta likalnice včasih tudi po šestnajst ur dnevno. Boris Kante mi je razložil, da prvi tekoči trak v hali že zdavnaj ni več tisti, ki bi delavca spreminjal v sužnja. In res, ob dolgi mizi, kjer delajo navadne likalnice, ni klasičnega transporterja, delavke si preko mize podarjajo nedokončane izdelke, dokler na koncu ne pride proizvod v obliki ličnega likalnika.

Podajalni trak ali podajalna miza, kjer je proizvodnja količinsko večja kot na klasičnem traku, potrjuje staro resnico, da več humanizacije pri delu stimulira delavca.

Že sem hotel poprositi delovodjo, naj bi me za hipec spustil na delovno mesto delavke, ki je pripravljala termostate in preverjala točnost napeljav, a sem si premislil. Niti v petih minutah mi ne bi uspelo, kar so njeni spretni prsti ustvarili v tridesetih sekundah, pa še norma bi ji pokvarila. Usklajenost in avtomatičnost njenih gibov, nabiranje številnih delčkov in vijakov, jedro obračanje plošče sem ter tja, hokus pokus okrog dveh žičk in žarnica v termostatu je zasvetila. Ob tem pa je našla čas, da se je sproščeno pogovarjala z menoj in mi ob naglih gibih rok razložila, da zasluži le malenkost več, kot petsto starih tisočakov.

Povsem drugačna pa je bila podoba malo naprej ob klasičnem tekočem traku, kjer so delavke sedele na obeh straneh gumijastega transporterja, po katerem so se prevažali različni deli likalnikov. Tu prav gotovo ne bi mogel nihče niti sekunde lenariti, kajti tempo je tako hiter in gibi rok tako preračunani, da mora iti vse »kot po tekočem traku«. Za mene, laika, nevaženega takšnih delovnih prizorov, je bilo prizorišče ob tekoči montaži kar malce srhljivo. Gibi v sekundo preračunani, hitrost in točnost montaže izredna, spretnost delavk osupljiva. Niti ena od njih, ves čas, ko sva s sobesednikom stala ob tem tekočem traku, niti za sekunde ni popustila dela, niti enkrat se del likalnika ni pripeljal mimo delavke, ne da bi ga poprijela in s prvim novim delom poslala naprej.

Ob tem tekočem traku sem že povsem opustil misel, da bi za pokušino prijel za kakšno delo, saj bi jim ustavil proizvodnjo. Podobno kot na podajalni mizi, so delavke tudi ob tekočem traku sipale debele šale, sproščeno klepetale, le ob vprašanju koliko ima katera osebnega dohodka je zastal smeh in senca grenkobe se jim je razlila čez obličje.

Pretrsljiva je bila pripoved Ivanke Zalokar, ki v Elmi dela čez šestnajst let, ima mesečni dohodek 5.500 din in pred tremi meseci se ji je soprogo smrtno ponesrečil. Ostala je sama z dvema otrokoma osmih in desetih let. Samo za solidarnostno stanovanje plačuje 1.200 din mesečno...

Podobno je bilo z Milko Selan, ki je pri Elmi že trideset let, zasluži 6.300 din mesečno in je kot samo hranilka spravila do kruha tri otroke, en nepreskrbljen pa je še doma Milka mora vsak dan nataktni žice 1660 gumijastih obročkov...

Veliko podobnih zgodb bi se lahko napaberkovali v elminem tozdu gospodinjki aparatov, veliko bi se lahko še spraševali, kako to, da je bilo ob koncu lanskega novembra še vedno dvaindvajset takšnih delavcev, ki niso dosegli osebnega dohodka niti 5.000 din.

Zakaj slabo dosega normo, zakaj nimajo večje produktivnosti, zakaj strokovnjaki bežijo iz razvojnega oddelka, zakaj direktor tozda nima oblažene pisarne z baročno tajnico in fikusom...

TADEJ BRATOK

Klasični tekoči trak, kjer teče glavni del proizvodnje likalnikov.

ZVEZA SOCIALISTIČNE MLADINE

Obsežen program za izobraževanje

V decembru 1980 je komisija za idejnopolično delo pri predsedstvu OK ZSMS Bežigrad pričela izvajati svoj program idejnopoličnega izobraževanja in usposabljanja mladih v času novega mandata. Organizirana je bila celotna politična šola za mlade delavce in aktivne mladince delujoče v združenem delu na področju naše občine. V petih popoldnevih je 32 udeležencev poslušalo devet tem v skupno 20 učnih urah. Problematika tem je bila različna, v glavnem pa so se nanašale na posamezna teoretična pa tudi praktična področja dela, organizacije in odnosov v združenem delu.

V razpravi so mladi poskušali čimbolj združevati teoretična spoznanja s svojo delovno in družbenopolitično prakso. Pogovor ob koncu pa je bil precej akcijsko naravnan, saj so mladi poslušali aktualne naloge ZSMS na področju združenega dela.

To je bila prva večja akcija komisije IPD v sklopu njenega programa. Že v mesecu januarju nas čaka nova enotedenska politična šola prav

tako s področja mladih v združenem delu, saj tu mladi kažejo največji interes za tovrstno izobraževanje. V februarju bo organizirana dvodnevna politična šola za vodstvo OK, to je za predsedstvo OK, za 3 področna predsedstva ter za komisije in centre pri P OK ZSMS.

Konec februarja in v začetku marca bo akcijski seminar v dveh terminih za predsednike in sekretarje OO ZSMS. Proti koncu marca bo še enodnevni seminar za blagajnike v OO ZSMS.

V aprilu nas čaka enotedenska politična šola za mlade iz KS. Tu je fluktuacija mladih v članstvu in vodstvih OO ZSMS največja, pomanjkanje idejnopoličnega izobraževanja pa je verjetno najbolj izrazita.

V maju bomo skupno s centrom za mladinske delovne akcije organizirali izobraževanje in usposabljanje mladih za dejavnosti in aktivnosti na mlad. del. akcijah.

Mladi iz področja vzgoje in izobraževanja so že v decembru imeli dvodnevni teoretični v večji meri pa akcijski seminar za njihovo področje.

V januarju bomo uredili in popisali že precej založeno družboslovno knjižnico pri OK ZSMS, ki bo mladinskim aktivistom pomagala pri njihovem delu in izobraževanju.

V. HABJAN

Otroško varstvo v številkah

Lani (podatki so bili zbrani septembra) je imela Ljubljana 39 vrtcev s 122 enotami, v njih pa je našlo svoj drugi domek 15.297 predšolskih otrok. Naj ob tem povemo, da je bilo prošnje za sprejem v vrtec v tem času precej: približno 6.000.

Kako pa je za Bežigradom? Imamo štiri centralne vrte: Ciciban, Jelka, Mladi rod in Rezke Dragarjeve. Ti štirje vrte imajo 18 enot. V vseh enotah bežigradskih vzgojnovarstvenih organizacijah je 25 oddelkov za dojenčke, kjer je bilo 397 otrok; in 106 oddelkov za predšolske otroke, kjer je bilo 2.360 malčkov. V naši občini imamo tudi tri varstvene družine, kjer varujejo varuhinje 15 otrok. V vrtcih je torej 2.757 deklic in dečkov. V tem času so v naših vrtcih odklonili 1851 otrok. V prihodnjih petih letih (srednjeročni načrt) bomo za Bežigradom pridobili novih 930 mest v vrtcih.

N. Ž.

GEOLOŠKI ZAVOD

Sistemsko združevati sredstva

V zadnjih dneh minulega leta so Geološki zavod Ljubljana obiskali predstavniki CK ZKS, mestne konference ZKS in občinske konference ZKS Bežigrad. Na delovnem sestanku, ki ga je vodil dr. Anton Vratuša, so udeleženci potrdili dosežene rezultate in pravilno koncepcijo nadaljnjega razvoja GZL kot delovne organizacije, ki more in mora prispevati k prestrukturiranju slovenskega gospodarstva. Iz predlogov, pobud in stališč sestanka delovne skupine bo Geološki zavod izdelal akcijski program in nakazal smeri reševanja nekaterih perečih problemov v našem gospodarstvu.

PRAVILNA USMERITEV

Udeleženci delovnega sestanka so ocenili, da mora Geološki zavod Ljubljana nadaljevati z začetimi in sprejetimi usmeritvami zlasti v znanstveno raziskovalni smeri na surovinskem energetsko surovinskem in energetskem področju doma in v tujini. Prav tako so podprli izvozne ambicije GZL, zlasti v pogledu celovitega nastopanja v deželah v razvoju kot tudi v pogledu zagotavljanja deficitarnih surovin za Slovenijo in Jugoslavijo.

V zadnjem času se vedno bolj izpostavlja potreba po sistemski rešitvi združevanja sredstev na področju surovinskih in infrastrukturnih raziskav doma in v deželah v razvoju. Predstavniki delovne skupine CK ZKS, mestne in občinske konference ZKS so poudarili, da mora Geološki zavod Ljubljana dobiti širšo družbeno in materialno podporo pri realiziranju začetnih faz raziskav doma in v deželah v razvoju. Še posebej so poudarili, da bi morali najti sistemsko rešitev za nastopanje v deželah v razvoju, kjer bi se združevala sredstva združenega dela, trgovine, uporabnikov in bančnih sistemov. Aktivno vlogo bi morala pri tem odigrati Gospodarska zbornica Slovenije.

Glede na osnovno usmeritev bi se moral GZL še bolj odpreti navzven, še v večji meri prevzemati širše družbene obveznosti, razumljivo pa je, da

hkrati ne more nositi celotnega materialnega tveganja.

PREMALO POUČENJA OSNOVNIM GEOLOŠKIM RAZISKAVAM

Pri sprejemanju srednjeročnega plana za obdobje 1981-1985 so osnovne geološke raziskave preskromno zastopane v skupnem raziskovalnem programu Raziskovalne skupnosti, je bila tudi ena bistvenih ugotovitev udeležencev posveta. Iz skupnega raziskovalnega programa je izpadla izdelava osnovne geološke karte SFRJ, iz programa posebne raziskovalne skupnosti za energetiko, mineralne surovine in metalurgijo pa je izpadel program geoloških raziskav mineralnih surovin.

Dejstvo, da so geološke raziskave obravnavane neenakopravno v primerjavi z ostalimi raziskavami nacionalnega pomena je kratkovidno gledanje, ki ima lahko dolgoročne neželene posledice.

Popravek

Pri oglasu KIT Ljubljanske mekarne, objavljenem v novoletni številki, smo napačno zapisali: tozdr Stranski obrat Kozarje.

Pravilno je: tozdr Strojni obrat Kozarje.